

The degree of control of main clause predicate on the finiteness and tense of complement clause ,Based on Landau's Minimalist view and Givon's Functionalist Approach

Foroozandeh Zardashti^{*}, Bahram Modarresi^{**}

Mohammad Mehdi Esmaaili^{***}

Abstract

This article examines the effect of control degree of main clause on finiteness and tense in Persian complement clauses. Landau considers the obligatoty control of main clause verb on the predicate of finite and nonfinite complement clause. The semantic interpretation of predicate of main clause determines the mood and finiteness of the dependent clause using finiteness and tense. Increasing the control intensity of main clause on the occurrence of complementary clause increases the degree of nonfiniteness of complementary clause. The purpose of this article is to examine the effect of finiteness and tense on the occurrence of dependent clause regarding to the degree of control of main clause based on Landau's Minimalism and Givon's Functionalism. The data of research has been collected in a library manner and analyzed by a descriptive-analytical method. Results are indicative of gradability of tense and finiteness in complement clauses. By decreasing the control intensity of main clause verb, the occurrence time of complementary clause has less reference to main clause. The mood and finiteness of complement clauses are changed from nonfinite subjunctive mood to

^{*} PhD Candidate, Department of Linguistics, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, foroozar@gmail.com

^{**} Assistant Professor, Department of Linguistics, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding Author), ba.modarresi@yahoo.com

^{***} Assistant Professor, Department of Persian language and literature, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, esmaaili@gmail.com

Date received: 02/04/2024, Date of acceptance: 09/09/2024

finite indicative mood; so finiteness can be defined as a continuum from nonfiniteness to weak, moderate and complete finiteness.

Keywords: complement clause, finiteness, tense, Minimalism, Functionalism.

Introduction

The finiteness of complement clauses in Persian has always been a controversial topic among linguists, so that some linguists have done researches on finiteness under the title of finite clauses and nonfinite or infinitive clauses. Regarding the finiteness of complement clauses in Persian language, a group of Iranian linguists including Darzi (1993), Sedighi (2001), Ghomeshi (2001) and Motavalian (2011) have conducted some studies on rejecting the complement clause, and have claimed that there is no finite clause in the Persian language. Also, some linguists including Meshkatodini (2000), Moeinzadeh & Mosafa Jahromi (2009) and Alikhouei & Modaresi (2018) in their researches on complement clauses, have implicitly proved the nonfinite or infinitive clauses in Persian language. They believe that Persian language has the nonfinite clause. Considering the evidence available in different languages, the wide variety of complement clauses and the different approaches adopted in their investigations, different and sometimes contradictory opinions have appeared among linguists, which requires a comprehensive review and more specialized research. Therefore, it is necessary to conduct the present research for two reasons. First, the previous studies are based on the advanced frameworks of generative grammar, not the new views such as the minimalism program and functionalism, and secondly, none of these researches have examined the finiteness as a graded grammatical component, especially from the viewpoints of minimalism program and functionalism in the nonfinite clause in the Persian language. Therefore, the general issue in this article is to examine the concept of finiteness and tense in the framework of Landau's (2006) and Givón's (1980) functionalism. The choice of Givón's continuum is to provide a basis for the gradation of control verbs. This continuum shows how the control verbs relate to the formal components of finiteness and tense in Landau's formalism model which finally leads to the formation of complement clauses. In fact, the writer wants to examine the degree of finiteness of complement clauses through the concept of finiteness and tense and according to the control intensity of the verb of the main clause in the form of Landau's agreement theory and Givon's control continuum. In this way, by presenting a continuum plan of control verbs, the formation of control constructions is investigated through the integration of the two areas of meaning and syntax, and then by considering

3 Abstract

the factors such as the effect of semantic interpretation and the intensity of the control of the main verbs on the realization of the action occurrence and the type of the subject of the complement clause, the graded finiteness is analyzed in the aforementioned constructions. Therefore, it is assumed that the complement clauses in Persian language have a graded semantic tense and finiteness according to the intensity of control of the main verbs. [The verbs of the main clause, which have a higher degree of control, take the finite complement clause. The difference between this research and the previous ones is that it seems that the finiteness or the nonfiniteness of the complement clause is not a dichotomous choice that is imposed on the complement clause through the main predicate. Rather, the intermediate forms between these two extremes of finiteness may arise. Considering that the previous researches have mostly been conducted from the perspective of a traditional and formalist approach around this phenomenon, the authors have tried to examine the effectiveness of the minimalism and functionalism approach in this field and give a comprehensive description and analysis of this challenging phenomenon in Persian language.

Materials and methods

In this research, the data has been collected in a library manner and then analyzed using a descriptive-analytical method in the field of Landau's minimalism and Givon's functionalism.

Results and discussion

Results are indicative of gradability of tense and finiteness in complement clauses. By decreasing the control intensity of main clause verb, the occurrence time of complementary clause has less reference to main clause.

Conclusion

The mood and finiteness of complement clauses are changed from nonfinite subjunctive mood to finite indicative mood; so finiteness can be defined as a continuum from nonfiniteness to weak, moderate and complete finiteness.

Bibliography:

Adger, David. 2007. "Three domains of finiteness: a Minimalist perspective". Published in: Irina Nikolaeva (ed.), *Finiteness: Theoretical and Empirical Foundations*, 23–58. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199213733.001.0001>

- Alikhouei, M. ,Modaresi, B. and Monshizadeh, M. (2018). "The Position Of Gerund in Persian", *SAGE Journals: Language and Literature*, vol 24(4), 300-316. DOI: 10.1177/096384801663580
- Batani, M. (2012). *Description of the Grammatical Structure of the Persian Language based on a General Theory of Language*. Tehran: Amirkabir. <https://amirkabirpub.ir> [in Persian]
- Borer, H.(1989). *Anaphoric AGR*, In Osvaldo Jaeggli and Kenneth J. Safir (eds.), *The Null Subject parameter*, 69- 109. Dordrecht: K luwer Academic publishers. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-009-2540-3_3.
- Carnie,A,(2012). *Modern Syntax*, Printed in the united kingdom at the university Press,Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511780738>
- Dabirmoghadam, M. (2017). *Theoretical Linguistics: Origin and Development of Generative Grammar*, Third Edition. Tehran: Samt. <https://samt.ac.ir/fa/book/1257/> [in Persian]
- Darzi, A. (1993). " Rasing in Persian". In the Proceedings of *Tenth Eastern States Conference on Linguistics*, 81-92. <https://scholar.google.com/citations>
- Darzi, A. (2008). *On The VP Analysis Of Persian Finite Control Constructions*, *Linguistic Inquiry*, Volume 39, 103-116 .https://www.researchgate.net/publication/249563064_On_the_vP_Analysis_of_Persian_Finite_Control_Constructions
- Givón, T. (1980). *The Binding Hierarchy and the Typology of Complements*. *Studies in Language* 4. 333-377. https://www.researchgate.net/publication/263748144_The_Binding_Hierarchy_and_the_Typology_of_Complements.
- Ghameshi, J. (2001). "Control and Thematic Agreement", *Canadian Journal of Linguistics*, 46:9-40. <https://www.cambridge.org/core/journals/canadian-journal-of-linguistics>.
- Hornstein, N. (1992). *Secondary Prediction in Russian and proper Government of PRO*, In control and grammar (eds.) by: R. Larson, S. Itaridou, U. Lahiri & . Higginbotham. PP. 1-50. Dordrecht: Kluwer. <https://d-nb.info/1054690146/34>
- Karimi, S. (2005). *A Minimalist Approach to Scrambling Evidence from Persian*, The Hague: Mouton.(78-99) DOI:10.1515/9783110199796
- Karimi, S. (2008). "Raising and Control in Persian", In Simin Karimi, Vida Samiian, and Donald Stilo (eds.), *Aspects of Iranian Linguistics*, 177-208. NewCastle upon Thyne: *Cambridge Scholars*. <https://www.diva-portal.org/get/FULLTEXT01.PDF>.
- Landau, Idan. (2000). *Elements of Control: Structure and Meaning in Infinitival Constructions*. Dordrecht: Kluwe, 1-203. DOI:10.1007/978-94-011-3943-4
- Landau, Idan. (2004). *The scale of finiteness and the calculus of control*, *Natural Language and Linguistic Theory* 22L811-877. DOI:10.1007/s11049-004-4265-5
- Landau, Idan. (2006). *Severing the Distribution of PRO from Case*. *Syntax*9, 153-170. DOI:10.1111/j.1467-9612.2006.00087.x
- Martin, R. (2001). *Null Case and the Distribution of PRO*, *Linguistic Inquiry*, 32:141-166. <https://doi.org/10.1162/002438901554612>.

5 Abstract

- Martin, R. (2004). *On Subordination and Distribution Of PRO*, Dissertation directed by: Professor Juan Uriagereka Department of Linguistics. https://www.academia.edu/3374939/On_subordination_and_the_distribution_of_PRO
- Meshkatodini, M. (2015). " The infinitive phrase and its structural and functional features in the sentence", *ATU PRESS*, NO. 2, 86-87. <https://ensani.ir/fa/article/314807> [in Persian]
- Moeinzadeh, A. & Mosafa Jahromi, A. (2009). "On the existence of PRO in Persian", *Linguistics and Khorasan Dialects*, 1(1). 23-49. https://jlkd.um.ac.ir/issue_3298_3300.html [in Persian]
- Motavalian, R. (2011). "Finiteness and PRO in Persian Language Obligatory Control", *Linguistics Researches*, 2(3), 85-102. <http://uijs.ui.ac.ir/grl> [in Persian]
- Motavalian, R. (2012). "Finiteness and PRO in Persian Language Obligatory Control", *Linguistics Researches*, 2(4), 67-82. <http://uijs.ui.ac.ir/grl> [in Persian]
- Motavallian Naeini R. (2015). "Distribution of PRO in Persian OC Constructions", *Language Related Research* . 6 (1): 253-280. <http://lrr@modares.ac.ir> [in Persian]
- Nematzadeh, Sh. (1994). *A Research in Cognitive Science and Syntactic Processing in Persian Language*, Ph.D dissertation in Tehran University. <https://literature.ut.ac.ir/linguistics>. [in Persian]
- Pirooz, M. (2016). "**The Case of PRO**", *Journal of Language Research (Zabanpazhuhi)* VOL. 10, NO. 18, 1-23. <https://doi.org/10.22051/jlr.2016.2279>. [in Persian]
- Rizzi, L. (1997). *The fine structure of the left periphery*, In L. Hageman(eds.), *Elements of grammar: Handbook of Generative Syntax*, 281-337. Dordrecht: Kluwer. DOI:10.1007/978-94-011-5420-8_7.
- Sedigi, A. (2001), *Quirky Subjects: Do They Exist in Persian?* M.A. Dissertation, University of Ottawa. <http://dx.doi.org/10.20381/ruor-11113>

شدت کنترل محمول بند پایه بر زمانداری و زمان بندهای متممی در زبان فارسی (در چارچوب کمینه‌گرایی لاندا و نقش‌گرایی گیون)

فروزنده زردشتی*

بهرام مدرسی**، محمد مهدی اسماعیلی***

چکیده

این مقاله به بررسی تاثیر درجه کنترل فعل بند پایه بر مولفه دستوری زمانداری و مولفه معنایی زمان بندهای متممی زبان فارسی می‌پردازد. لاندا (۲۰۰۶) کنترل اجباری فعل بند پایه بر محمول بند متممی زماندار و بی‌زمان را مرتبط با رخداد عمل در بند متممی می‌داند. تعبیر معنایی محمول بند پایه، وجه و زمانداری بند پیرو را از طریق مشخصه‌ی نحوی زمانداری و مشخصه‌ی معنایی زمان تعیین می‌کند. گیون (۱۹۸۰) نیز ساخت‌های کنترلی را نتیجه‌ی تلفیق دو حوزه‌ی معنی و نحو می‌داند. افزایش شدت کنترل بند پایه بر رخداد بند متممی، درجه بی‌زمانی بند متممی را افزایش می‌دهد. هدف این مقاله، بررسی دو مقوله نحوی زمانداری و معنایی زمان بر رخداد بند پیرو برحسب درجه کنترل محمول بند پایه در چارچوب کمینه‌گرایی لاندا (۲۰۰۶) و نقش‌گرایی گیون (۱۹۸۰) است. داده‌ها به شیوه کتابخانه‌ای گردآوری و به روش توصیفی-تحلیلی بررسی شده‌اند. نتایج حاکی از مدرج بودن ویژگی زمانداری و زمان در بندهای متممی است. با کاهش شدت کنترل فعل بند پایه، زمان رخداد بند متممی ارجاع کمتری به بند پایه دارد. وجه و زمانداری بندهای متممی از التزامی بی‌زمان به سمت اجباری

* دانشجوی دکتری، گروه زبان‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران،
forooszar@gmail.com

** استادیار گروه زبان‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)،
ba.modarresi@yahoo.com

*** استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران،
esmaaili@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۴/۲۵، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۱۴

زماندار تغییر می‌یابد؛ بطوریکه می‌توان برای ویژگی زمانداری گستره‌ای از بی‌زمانی تا زمانداری ضعیف، متوسط و کامل قائل شد.

کلیدواژه‌ها: بند متممی، زمانداری، زمان، کمینه‌گرایی، نقش‌گرایی.

۱. مقدمه

زمانداری^۱ (finiteness) بندهای متممی همواره موضوعی بحث‌برانگیز در بین زبان‌شناسان بوده است، بطوریکه برخی زبان‌شناسان که در بخش پیشینه به آن پرداخته می‌شود، تحقیقاتی در مورد زمانداری تحت عنوان بندهای زماندار (finite) و بندهای بی‌زمان (non-finite) انجام داده‌اند. در مورد مسئله زمانداری بندهای متممی در زبان فارسی، گروهی از زبان‌شناسان ایرانی از جمله درزی (۱۹۹۳)، صدیقی (۲۰۰۱)، قمشی (۲۰۰۱) و متولیان (۲۰۱۱) مطالعاتی مبنی بر رد بند متممی بی‌زمان در زبان فارسی انجام داده، و مدعی نبود بند بی‌زمان در زبان فارسی هستند. همچنین برخی زبان‌شناسان از جمله مشکوه‌الدینی (۲۰۰۰)، معین‌زاده و مصفا جهرمی (۲۰۰۹) و علی‌خویی و مدرسی (۲۰۱۸) در تحقیقاتی بر روی بندهای متممی، بطور ضمنی به اثبات بند بی‌زمان یا مصدری در زبان فارسی پرداخته و معتقدند که بند بی‌زمان در زبان فارسی وجود دارد. با توجه به شواهد موجود در زبان‌های مختلف، گستردگی انواع بندهای متممی و رویکردهای متفاوتی که در بررسی آنها اتخاذ گردیده، این مسائل موجب پدید آمدن آراء متفاوت و گاه متناقض در بین زبان‌شناسان شده و نیاز به بازنگری جامع و پژوهش‌های تخصصی‌تر در آنها را دربر دارد. بنابراین به دو علت انجام پژوهش حاضر ضرورت می‌یابد. نخست اینکه مطالعات پیشین مبتنی بر چارچوب‌های متقدم دستور زایشی‌اند تا دیدگاه‌های نوین نظیر برنامه‌ی کمینه‌گرایی و نقش‌گرایی، و دیگر این که در هیچ یک از این آثار با تفاوت قایل شدن بین مفهوم زمانداری و زمان، به بررسی زمانداری به عنوان یک مولفه دستوری مدرج به ویژه از زوایای دیدگاه کمینه‌گرا و نقش‌گرا در بند متممی بی‌زمان در زبان فارسی پرداخته نشده است. لذا مسئله کلی در این مقاله بررسی دو مقوله زمانداری و زمان^۲ (tense) در چارچوب کمینه‌گرایی لاندا (Landau) (۲۰۰۶) و نقش‌گرایی گیون (Givón) (۱۹۸۰) است. انتخاب پیوستارگیون به جهت فراهم کردن مبنایی برای مدرج بودن افعال کنترلی است و اینکه این پیوستار چگونه با مولفه‌های صوری زمانداری و زمان در الگوی صورت‌گرای لاندا در ارتباط قرار می‌گیرد و نهایتاً منجر به شکل‌گیری بندهای متممی می‌گردد. در واقع از طریق مفهوم زمانداری و زمان و بر حسب شدت کنترل فعل بند پایه می‌خواهیم درجه زمانداری بندهای

شدت کنترل محمول بند پایه بر زمانداری و ... (فروزنده زردشتی و دیگران) ۹

متممی را در قالب نظریه مطابقت لاندا و پیوستار کنترلی گیون بررسی کنیم. بدین ترتیب با طرح پیوستاری از افعال کنترلی، به بررسی شکل‌گیری ساخت‌های کنترلی در نتیجه‌ی تلفیق دو حوزه‌ی معنی و نحو پرداخته؛ سپس با توجه به عواملی چون تأثیر تعبیر معنایی و شدت کنترل فعل بند پایه بر تحقق رخداد عمل و وابستگی زمان رخداد بند پیرو به بند پایه، به طرح زمانداری مدرج در ساخت‌های فوق می‌پردازیم. لذا فرض بر این است که بندهای متممی در زبان فارسی برحسب شدت کنترل فعل بند پایه از زمانداری و زمان معنایی مدرج برخوردارند و افعال بند پایه با درجه کنترل بیشتر، بند متممی بی‌زمان، و با درجه کنترل ضعیف‌تر بند متممی زماندار می‌پذیرند. وجه تمایز این پژوهش با مطالعات گذشته در این است که به نظر می‌رسد وضعیت زمانداری یا بی‌زمانی بند پیرو یک انتخاب دو شقی نیست که از طریق محمول بند پایه بر بند پیرو تحمیل شود، بلکه ممکن است صورت‌هایی، میان این دو وضعیت از زمانداری بوجود آید. نگارندگان با علم به این که پژوهش‌هایی که از منظر زبان‌شناسی نوین پیرامون این پدیده صورت گرفته بیشتر رویکرد سستی و صورت‌گرا داشته‌اند، تلاش می‌کنند تا کارایی رویکرد کمینه‌گرایی و نقش‌گرایی را در این زمینه محک بزنند و توصیف و تحلیلی جامع از این پدیده‌ی چالش‌برانگیز در زبان فارسی به دست دهند. در این پژوهش داده‌ها به شیوه کتابخانه‌ای گردآوری و سپس به روش توصیفی-تحلیلی در حوزه کمینه‌گرایی لاندا و نقش‌گرایی گیون بررسی، تجزیه و تحلیل می‌شوند.

۲. پیشینه تحقیق

این بخش به بیان مطالعات ایرانی انجام شده در ارتباط با ویژگی زمانداری و زمان در بند متممی در زبان فارسی می‌پردازد که برخی از آنها عبارتند از:

۱.۲ مطالعات مبتنی بر زمانداری بندهای متممی

با توجه به مناقشه‌ی مسئله زمانداری بندهای متممی زبان فارسی در میان زبان‌شناسان ایرانی، گروهی مدعی نبود بند بی‌زمان در زبان فارسی هستند، بطوریکه درزی (۱۹۹۳) جمله ناخودایستا در زبان فارسی خصوصا در ساخت ارتقایی را نفی می‌کند و ساخت ارتقایی زبان فارسی را خودایستا می‌داند. صدیقی (۲۰۰۱) معتقد است در زبان فارسی اگرچه بند پیرو مصدری وجود ندارد با این حال نمی‌توان منکر وجود ساخت کنترلی شد. قمشی (۲۰۰۱) بیان می‌کند که زبان فارسی دارای ساخت کنترلی مانند جمله‌ی " (من) می‌تونم (که) برم." است. بند

پیرو آن التزامی زماندار دارای فاعل ضمیر انتزاعی و زمان رخداد مستقل از بند پایه است. کریمی (۲۰۰۵) با وجود تأیید ساخت کنترلی در زبان فارسی معتقد است که بند پیرو التزامی آن، بند مصدری نیست. متولیان (۱۳۹۰) بند متممی التزامی ساخت کنترلی زبان فارسی را خودایستا می‌داند؛ بطوریکه فاعل آن ضمیر ناملفوظ با حالت متعارف فاعلی است که رفتاری شبیه ضمیر انتزاعی دارد. همچنین وی (۱۳۹۴) معتقد است در کنترل اجباری، محمول بند پایه باعث رخداد عملی در بند متممی التزامی می‌شود و فاعل آن، ضمیر انتزاعی است، اما در کنترل ناقص، ضمیر انتزاعی، ضمیر ناملفوظ و یا گروه اسمی آشکار است. پیروز (۱۳۹۵) بنابر رویکرد جدید کمینه‌گرایی، بند متممی التزامی ساخت‌های کنترلی زبان فارسی را خودایستا و دارای فاعل ضمیر انتزاعی با حالت دستوری متعارف فاعلی می‌داند.

۲.۲ مطالعات مبتنی بر بی‌زمانی بند متممی

برخی زبان‌شناسان در تحقیقاتی بر روی بندهای متممی، بطور ضمنی به اثبات وجود بند بی‌زمان یا مصدری در زبان فارسی پرداخته‌اند؛ مانند: مشکوه‌الدینی (۱۳۸۵) که بند مصدری زبان فارسی را دارای ضمیر پنهان می‌داند، هر چند وی دلیلی مبنی بر توصیف و تبیین ماهیت مصدر یا بند مصدری بیان نمی‌دارد. بنابراین اشاره ضمنی به بند مصدری بیانگر وجود آن در زبان فارسی است. معین‌زاده و مصفا جهرمی (۱۳۸۸) با ارائه شواهد زبان‌شناختی، مقولاتی که در دیدگاه‌های دیگر به عنوان اسم در جمله به کار می‌روند را مصدر و بند بی‌زمان نامیده‌اند، بطوریکه در جایگاه نهاد آنها ضمیر انتزاعی قرار دارد. همچنین معتقدند که بندهای مصدری فارسی از جنس گروه متمم‌نما CP هستند. باطنی (۱۳۹۱) مصدرهای زبان فارسی را به عنوان گروه‌های فعلی ناخودایستا در نظر گرفته است. متولیان (۱۳۹۱) با تمایز قائل شدن بین کنترل اجباری از غیراجباری، کنترل ناقص را همانند کنترل کامل به نوعی کنترل اجباری فرض کرده، زیرا همانند کنترل کامل، بند متممی بی‌زمان با فاعل انتزاعی می‌پذیرد. علی‌خویی و مدرسی (۲۰۱۸) نشان می‌دهند که در بررسی متمم‌های مصدری در ساخت‌های کنترلی زبان فارسی، وجه التزامی بجای وجه مصدری بکار می‌رود.

۳. مبانی نظری

چارچوب این تحقیق تلفیقی از دو رویکرد کمینه‌گرایی و نقش‌گرایی مبتنی بر نظریه کنترلی مطابقت لاند (۲۰۰۶) و پیوستار کنترلی گیون (۱۹۸۰) است که در ذیل به آن پرداخته می‌شود:

۱.۳ آراء لاندا

لاندا (۲۰۰۶) با ارائه داده‌هایی از زبان روسی، مجارستانی و کره‌ای برخلاف پیش‌بینی کمینه‌گرایی نشان می‌دهد در برخی زبان‌ها جملات خودایستا نیز می‌توانند دارای ضمیر انتزاعی با حالت دستوری متعارف باشند. بنابراین صرفاً با استفاده از خودایستا یا ناخودایستا بودن بند متممی و حالت دستوری فاعل، نمی‌توان توزیع ضمیرانتزاعی و گروه اسمی آشکار را در بند پیرو تبیین کرد. لاندا با ارائه نظریه‌ی مطابقت که کنترل اجباری را در بیشتر زبان‌های دنیا تبیین می‌کند، تحلیل واحدی از کنترل اجباری در زبان‌های مختلفی که دارای متمم‌های ناهمگون التزامی و مصدری هستند ارائه داده و تفاوت آن را با کنترل غیراجباری توضیح می‌دهد. در این نظریه مشخصه‌ی معنایی زمان از یکسو، و مشخصه‌ی نحوی مطابقت با ارزش مثبت و منفی در هسته‌ی تصریف و متمم‌نما از سوی دیگر، برای تبیین توزیع ضمیر انتزاعی و گروه اسمی آشکار به عنوان فاعل بند متممی نقش مهمی را ایفا می‌کند. هنگامی که هسته‌ی تصریف و متمم‌نما دارای مشخصه‌های مطابقت و زمان مثبت باشند، حضور فاعل واژگانی الزامی می‌شود، و اگر یکی از این دو مشخصه دارای ارزش منفی باشد، ضمیر انتزاعی را در جایگاه فاعل بند متممی خواهیم داشت. لاندا معتقد است مشخصات معنایی محمول در بند پایه نوع کنترل اجباری را مشخص می‌کند. وی محمول‌ها را از لحاظ معنایی به هفت دسته تقسیم می‌کند؛ که سه دسته‌ی آنها افعال استلزام (implicative) مانند: remember, manage, dare، نمودی (aspectual) مانند: begin, continue, finish و وجهی (modal) مانند: must, may, need از نوع کنترلی کامل‌اند و چهار دسته‌ی دیگر، افعال واقعیت‌نما (factive) مانند: regret, like, hate، قضیه‌ای (propositional) مانند: claim, think, believe، تمنایی (desirative) مانند: want, hope, prefer و استفهامی (interrogative) مانند: wonder, ask, inquire، کنترل ناقص را شکل می‌دهند. از نظر لاندا (۲۰۰۴) تفاوت کنترل ناقص و کامل ناشی از زمانداری و بی‌زمانی متمم‌های فعل کنترلی است، بند متمم کنترل کامل، زمان-ارجاعی^۳ (anaphoric tense) است یعنی زمان وقوع رخداد عمل در بند پایه و پیرو هم‌زمان است و متمم نمی‌تواند قیود زمانی متفاوت با جمله‌ی پایه داشته باشد، درحالی که بند متمم در کنترل ناقص، زمان-وابسته^۴ (dependent tense) است یعنی زمان رخداد جمله‌ی متمم نسبت به زمان وقوع فعل جمله‌ی پایه تأخر یا تباین زمانی دارد. بطوریکه بکارگیری قیود مختلف زمانی در بند پایه و پیرو موجب بدساختی جمله نمی‌شود. در اینصورت هسته‌ی تصریف و هسته‌ی متمم‌نما در بند متممی کنترلی ناقص دارای مشخصه‌ی زمان [+T] هستند یعنی زمان رخداد فعل جمله‌ی پیرو به طور نسبی وابسته به زمان رخداد فعل جمله‌ی پایه است و هسته‌ی متمم‌نما به عنوان

واسطه‌گر بین هسته‌ی تصریف جمله‌ی پایه و هسته‌ی تصریف جمله‌ی متمم عمل می‌کند. چنانچه جمله پیرو زمان-مستقل^۵ (independent tense) و دارای تصریف زمانی کامل (گذشته، حال، آینده) متفاوت از زمان بند پایه باشد، هسته‌ی تصریف آن دارای مشخصه‌ی [+T] و هسته‌ی متمم‌نمای آن فاقد مشخصه‌ی زمان است. جدول (۱) ارزش‌های متفاوت مشخصه‌ی زمان [T] در هسته‌ی تصریف (I_0) و هسته‌ی متمم‌نما (C_0) در بند متممی زمان-ارجاعی، زمان-وابسته و زمان-مستقل را نشان می‌دهد:

جدول ۱. مشخصه‌ی زمان در هسته‌ی تصریف و متمم‌نمای بند پیرو در ساخت کترلی

زمان-مستقل		زمان-وابسته		زمان-ارجاعی	
I_0	C_0	I_0	C_0	I_0	C_0
+T	$\emptyset$	+T	+T	-T	-T

مطابق این جدول ارزش مثبت و منفی عنصر مطابقه در هسته‌ی تصریف براساس تصریف یا عدم تصریف ساخت-واژی مشخص می‌شود. بدین ترتیب مطابقه در هسته‌ی متمم‌نما تابع ارزش مشخصه زمان است. بنابراین اگر هسته‌ی متمم‌نمای بند متممی دارای مشخصه زمان مثبت [+T] باشد، به تبع آن دارای مشخصه مطابقه مثبت [+Agr] نیز خواهد بود، در غیر این صورت فاقد مشخصه‌ی [Agr] خواهد بود. اگر هسته‌ی تصریف و متمم‌نما هر دو دارای مشخصه‌های یکسان باشند، حذف متقابل مشخصه‌ها امکان‌پذیر است. این موضوع در جدول (۲) به قرار زیر است:

جدول ۲. مشخصه‌ی مطابقه در هسته‌ی تصریف و متمم‌نمای بند پیرو در ساخت کترلی

I^0	تصریف ساخت‌واژی	تصریف انتزاعی	عدم تصریف
	+Agr	-Agr	$\emptyset$
C^0	+T → +Agr		Elsewhere - $\emptyset$

از نظر لاند (۲۰۰۴ و ۲۰۰۶) بررسی ساخت کترلی با تحلیل نحوی محض امکان‌پذیر نیست؛ بطوریکه تحلیل معنایی نیز همگام با آن امری ضروری است. همچنین حضور فاعل واژگانی یا ضمیر انتزاعی به دو مشخصه‌ی [T] و [Agr] در هسته‌ی تصریف و متمم‌نما مرتبط بوده، و عامل ارتباط‌دهنده‌ی این دو موضوع، مشخصه‌ی تعبیرپذیر ارجاعی [R] است، که به

شدت کنترل محمول بند پایه بر زمانداری و ... (فروزنده زردشتی و دیگران) ۱۳

ترتیب در گروه اسمی آشکار و ضمیر انتزاعی، دارای ارزش مثبت و منفی است؛ و معادل تعبیرناپذیر آن در هسته‌ی تصریف و متمم‌نما حضور دارد. بنابراین لاندای این تعمیم دست‌یافته که مشخصه‌های [+T, +Agr] در هسته‌ی تصریف و متمم‌نما دلالت بر مشخصه‌ی ارجاعی [+R] دارد بدین معنی که ارجاع زمانی و مطابقه به بندپایه ندارد و ارجاع مستقل است؛ و منفی بودن هریک از این مشخصه‌ها براساس نظریه مطابقت، بر مشخصه‌ی ارجاعی [-R] دلالت می‌کند؛ بطوریکه هسته‌ی تصریف و متمم‌نمای بند متممی از نظر زمانی و مطابقه به بندپایه وابستگی و ارجاع دارد. فقدان هریک از مشخصه‌های [T] و [Agr] نیز باعث می‌شود که مشخصه‌ی [R] نیز منتفی شود. بدین ترتیب قاعده‌ی تخصیص مشخصه‌ی ارجاعی [R] برای هسته‌های تصریف و متمم‌نما که دارای مشخصه‌های $[\alpha T, \beta Agr]$ باشند عبارت است از:

$\emptyset \rightarrow [+R], \text{ if } \alpha = \beta = "+"$

$\emptyset \rightarrow [-R] / \text{elsewhere (۱۶۲: ۲۰۰۶: لاندای)}$

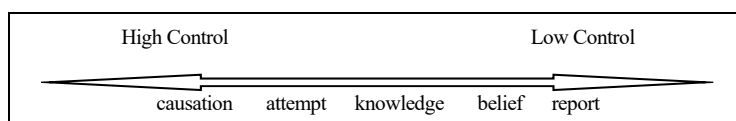
طبق قاعده‌ی فوق اگر هسته‌ی تصریف و متمم‌نما دارای مشخصه‌های [+T, +Agr] باشد پس دارای مشخصه‌ی تعبیرناپذیر [+R] می‌شوند، که در آنصورت تنها فاعل واژگانی با مشخصه‌ی تعبیرپذیر [+R] در جایگاه فاعل بند متممی باعث بازبینی این مشخصه در هسته‌ی تصریف و متمم‌نما می‌شود. همچنین اگر در هسته‌ی تصریف و متمم‌نما، یکی از مشخصه‌های زمان و مطابقه دارای ارزش منفی باشد پس دارای مشخصه‌ی تعبیرناپذیر [-R] می‌شوند و در آن صورت حضور ضمیرانتزاعی که فاقد مشخصه‌ی تعبیرپذیر [+R] است در جایگاه فاعل بند متممی تظاهر می‌یابد. بنابراین لاندای یکی از مزایای تحلیل خود را تبیین کنترل اجباری در زبان‌هایی می‌داند که متمم آنها ناخودایستا و یا خودایستا باشد.

۲.۳ آراء گیون

گیون (۱۹۸۰: ۲۵۷) در ارتباط با دو ویژگی کنترل و ناخودایستایی در ساخت‌های کنترلی، به رابطه‌ی میزان کنترل فعل بند اصلی و خودایستایی بند متمم می‌پردازد و معتقد است انتخاب صورت دستوری بندهای متممی به لحاظ خودایستایی، منعکس‌کننده‌ی رابطه‌ی معنایی است که بین فعل بند اصلی و بند متمم آن وجود دارد، و ویژگی معنایی کنترل در فعل اصلی، وضعیت خودایستایی بند متمم را تعیین می‌کند. مانند:

1. The store owner reported that vandals had soaped his windows.
2. The store owner forced them to clean up the window.

در مثال (۱) "The store owner" هیچ کنترلی بر رخداد عمل مورد نظر در بند متمم ندارد و رخداد بند متمم می‌تواند مستقل از عمل "report" در بند اصلی انجام گیرد، اما در مثال (۲) فاعل بند اصلی به عنوان کنترل‌گر یا ناظر تاثیر زیادی بر انجام عمل در بند متمم دارد. بنابراین گیون (۱۹۸۰) بر روی محور شدت کنترل فعل بند اصلی، بر رخداد عمل در بند متمم را نشان می‌دهد:

شکل ۱. پیوستار شدت کنترل فعل بند اصلی

در انتهای سمت چپ این محور افعالی سببی قرار دارند، که این افعال از بالاترین شدت کنترل بر رخداد بند متمم خود برخوردارند و بند متمم آنها به صورت ناخودایستا یا وجه مصدری نمود می‌یابد. فاعل بند متمم نیز به لحاظ دستوری وابستگی کامل به بند اصلی دارد، مانند مثال (۲) که فاعل بند متمم ویژگی‌های مفعول بند اصلی را دارد. بنابر گیون هرچه که از سمت چپ محور به سمت راست محور حرکت کنیم، ویژگی معنایی کنترل در بند اصلی ضعیف‌تر می‌شود و در افعالی که در سمت راست محور قرار دارند، مانند افعال گزارشی، میزان کنترل به کمترین حد خود می‌رسد. بدین ترتیب بند متمم این افعال، خودایستا است و فعل آن دارای مطابقه‌ی فاعلی و فاعل است. بنابراین در بررسی ساخت‌های کنترلی تلفیق دو حوزه‌ی معنی (ویژگی کنترل در فعل بند اصلی)، و نحو (ویژگی خودایستایی در بند متمم) مورد توجه است و صورت فعلی بند متمم، توسط فعل بند اصلی معین می‌شود. به اعتقاد گیون، صورت فعلی بند متمم و متمم‌ها به دو دسته‌ی همپایه (balanced) و ناهمپایه (deranked) تقسیم می‌شوند. بند متمم همپایه، می‌تواند به عنوان یک بند خبری مستقل خودایستا بکار برود (مانند مثال ۱)، بطوریکه زمان، نمود (aspect) و وجه (mood) بند متمم همانند یک جمله خبری مستقل از بند اصلی بیان می‌شود. در صورتیکه بندهای متمم ناهمپایه نمی‌توانند بطور مستقل از بند اصلی بکار بروند و فعل آنها ممکن است فاقد برخی و یا تمامی ویژگی‌های مربوط به افعال (مانند: زمان، نمود، وجه و ...) باشد. همچنین وی (۱۹۸۰: ۳۳۳-۳۷۷)، معتقد است که همیشه انطباق یک به یک بین حوزه‌ی معنی و حوزه‌ی ساختاری وجود ندارد، بدین مفهوم که هر بند متمم ناخودایستایی الزاما منعکس‌کننده‌ی شدت بالایی از کنترل نیست و یا بر عکس در آنسوی

شدت کنترل محمول بند پایه بر زمانداری و ... (فروزنده زردشتی و دیگران) ۱۵

محور هر بند متمم خود ایستایی الزاماً بیانگر میزان ضعیفی از کنترل نمی‌باشد. بنابراین شکل‌گیری ساخت‌های کنترلی، نتیجه‌ی تلفیق دو حوزه‌ی معنی و نحو است و وضعیت بی‌زمانی در بندهای متممی کنترلی در نتیجه شدت کنترلی بودن بند پایه تعیین می‌گردد. بدین معنی که افزایش شدت کنترل بند اصلی بر رخداد بند متممی (ویژگی معنایی)، درجه بی‌زمانی بند متمم (ویژگی نحوی) را افزایش می‌دهد.

۳.۳ زمانداری

از نظر زبان‌شناسان عوامل متعددی در تعیین زمانداری بند متمم ساخت کنترلی موثر است. هورنشتین (Hornstein) (۱۹۹۲) در زبان یونانی معاصر، مشخصه‌ی زمان را عامل تعیین‌کننده‌ی زمانداری می‌داند، بورر (Borer) (۱۹۸۹) در زبان رومانی، مشخصه‌ی مطابقت را عامل مشخص‌کننده‌ی زمانداری برمی‌شمارد. از نظر ریتزی (Rizzi) (۱۹۹۷) تعامل مشخصه‌های هسته گروه تصریف و متمم‌نما در تعیین زمانداری موثر هستند. مارتین (Martin) (۲۰۰۱: ۱۴۵) اختلاف بین بندهای زماندار و بی‌زمان را منوط به حضور یا عدم حضور مشخصه‌های معنایی زمان، مطابقت و حالت در هسته‌ی تصریف می‌داند. از نظر وی (۲۰۰۴: ۳۴) توزیع فاعل‌های واژگانی در مقابل ضمیرانتزاعی به ماهیت زمانداری و بی‌زمانی بند درونه شده، بستگی دارد، اما اعطای حالت فاعلی واژگانی به زمانداری بستگی ندارد. در رویکرد کمینه‌گرایی، ضمیرانتزاعی در بندهای بی‌زمان خاصی بکار می‌رود. از نظر اجر (Adger) (۲۰۰۷) زمانداری مشخصه‌ی یک بند است که از لحاظ صرفی بر روی فعل قرار می‌گیرد. دو مشخصه‌ی خوانش ناپذیر زمان و مطابقت بر روی هسته‌ی نقشی یک بند، مفهوم زمانداری را بازسازی می‌کنند و نقش مهمی در اعطای حالت دارند. پس زمانداری یک پدیده‌ی هم‌آیند است که وجودش به حضور یا عدم حضور این مشخصه‌ها بستگی دارد. از نظر کارنی (Carrie) (۲۰۱۲) مشخصه‌ی زمان، زمان رخداد (حال، گذشته و آینده) یک جمله، گفته یا نوشته است. بندهای مصدری بی‌زمان‌اند و در هسته‌ی زمان آنها to مصدری نیاز به موضوع بیرونی، ضمیر انتزاعی PRO دارد که مرجع آن، فاعل یا مفعول، فعل کنترلی بند پایه است.

در زبان فارسی نیز زبان‌شناسان مختلف در مورد "زمانداری" وجه التزامی با یکدیگر اختلاف نظر دارند. درزی (۲۰۰۸)، و کریمی (۲۰۰۸) معتقدند وجه التزامی خودایستا است. قمشی (۲۰۰۱) بند متممی التزامی را یک گروه فعلی کوچک‌تر از بند و ناخودایستا می‌داند. از نظر نعمت‌زاده (۱۹۹۴) مشخصه‌ی زمان در وجه التزامی بطور کامل تصریف نمی‌شود و این

وجه نیمه خودایستا است. بنابراین به استنباط نگارندگان، ویژگی زمانداری وجه التزامی به وجه مصدری نزدیکتر است تا وجه اخباری. بدین علت در زبان فارسی امروز در اغلب ساخت‌ها همچون ساخت کترلی، وجه التزامی جایگزین وجه مصدری می‌شود.

۴. تحلیل داده‌ها

۱.۴ مقدمه

از نظر زبان شناسان افعال کترلی سه ویژگی نحوی بر بند متممی خود تحمیل می‌کنند که عبارتند از تاثیر معنایی فعل بند پایه به لحاظ شدت کنترل آن بر تحقق رخداد عمل بند پیرو، حضور ضمیر انتزاعی در جایگاه فاعل بند پیرو و وابستگی زمانی بند پیرو به بند پایه. در این پژوهش قرار است از طریق ویژگی سوم افعال کترلی یعنی وابستگی زمانی بند پیرو به بند پایه، زمانداری بندهای متممی ساخت‌های کترلی زبان فارسی در سطح جمله و هم در سطح بافت بی‌نشان بر طبق نظریه مطابقت لاندا (۲۰۰۶) و پیوستار کترلی گیون (۱۹۸۰) بررسی شود. فرض بر این است که بررسی ساخت کترلی از طریق تحلیل‌های نحوی و معنایی توأم ممکن است. سپس افعال کترلی شدید را از کترلی ضعیف متمایز می‌کنیم. به باور نگارندگان بر طبق نظر لاندا و گیون، ویژگی فوق، رابطه‌ی بین ویژگی معنایی کنترل و خصوصیت نحوی زمانداری را توجیه می‌کند.

۲.۴ تاثیر درجه کنترل بند پایه بر میزان وابستگی زمانی بند پیرو

در این قسمت ویژگی سوم افعال کترلی، تاثیر درجه کنترل محمول بند پایه بر زمانداری و وابستگی زمانی بندهای متممی در پیوستار ساخت‌های کترلی زبان فارسی به قرار زیر بررسی می‌شود:

کنترلی شدید

۳. دیروز علی حسن را مجبور کرد [(که) *امروز / فردا در مسابقه بماند].

(زمان رخداد بند پیرو با بند پایه یکسان و هر دو گذشته هستند)

در مثال (۳) فعل بند پایه "مجبور کرد" بیانگر نوعی اجبار در انجام کار است، از نظر معنایی، در بافت بی‌نشان، کنترل کامل بر رخداد و زمان عمل در بند متممی خود دارد، در نتیجه رخداد

شدت کنترل محمول بند پایه بر زمانداری و ... (فروزنده زردشتی و دیگران) ۱۷

عمل بند پیرو با بند پایه همزمان می‌شود. بطوریکه از این مثال معنی "دیروز در نتیجه اجبار علی، حسن در مسابقه ماند"، استنباط می‌شود؛ یعنی زمان رخداد بند پیرو التزامی، در ارجاع و مطابقه کامل با بند پایه، گذشته است. بطوریکه کاربرد قید زمانی متفاوت مانند "امروز/ فردا" در بند پیرو جمله‌ی "دیروز علی حسن را مجبور کرد" (که) *امروز/ فردا در مسابقه بماند"، به علت تخطی از محدودیت زمانی فوق موجب بدساختی آن شده است. به عبارت دیگر اگرچه زمان بند پایه گذشته و زمان بند پیرو حال است، ولی به لحاظ زمانداری یک توالی زمانی میان دو بند پایه و پیرو برقرار است که هر دو اتفاق را متعلق به گذشته می‌داند. به گونه‌ای که با آمدن قید زمان گذشته در بند پایه (جمله ۳) وقوع قیده‌های زمان حال و آینده برای بند پیرو منجر به غیردستوری شدن ساخت می‌شود. بنابراین در کنترلی شدید، از نظر معنایی، زمان رخداد عمل بند متممی التزامی به بند پایه ارجاع کامل دارد در اینصورت هسته تصریف بند متممی کنترلی کامل دارای مشخصه‌های زمان [-T]، مطابقه [-AGT] و در نتیجه ویژگی ارجاعی یعنی [-R] است؛ که علامت منفی هر یک از مشخصه‌های فوق دلیلی بر مطابقه و ارجاع کامل آنها به زمان رخداد در هسته تصریف بند پایه دارد. یعنی زمان واقعی بند متممی علاوه بر فعل التزامی آن، در مطابقه با زمان بند پایه قرار می‌گیرد، سپس دارای زمان بند پایه می‌شود، یعنی زمان- ارجاعی است. بنابراین بند متممی التزامی کنترلی شدید را از نظر نحوی یا زمانداری، بند بی‌زمان می‌دانیم که فاعل آن ضمیرانتزاعی با مرجعی واحد مانند "حسن" در مثال (۳) در بند پایه است. و از نظر معنایی یا زمان رخداد عمل با بند پایه یکسان است؛ به عبارت دیگر زمان- ارجاعی و فاعل آن ضمیرانتزاعی است؛ و چنانچه زمانداری را با مشخصه finite و زمان را با مشخصه T نشان دهیم در آن صورت بند متممی در این جمله دارای مشخصه‌های غیرزمان‌دار $[-finite]_{high}^{66}$ و زمان رخداد و فاعل آن به ترتیب $[-T]_{high}$ و PRO_{high} خواهد بود.

کنترلی متوسط

۴. (دیروز) رضا علی را متقاعد کرد [(که) (دیروز)/ امروز/ فردا به کتابخانه بروند]

(زمان رخداد بند پایه گذشته است و بند پیرو می‌تواند گذشته/ حال باشد)

در مثال (۴) فعل بند پایه "متقاعد کرد"، از نظر معنایی، قصدی و کنترلی ناقص است، همانند کنترلی کامل، اجباری است یعنی در بافت بی‌نشان، سبب رخداد کنشی در بند پیرو خود می‌شود. بطوریکه از این مثال معنی "دیروز رضا علی را متقاعد کرد که همان دیروز یا فردای آنروز یعنی امروز هر دو به کتابخانه بروند در نتیجه به کتابخانه رفتند، استنباط می‌شود؛ و این

بیانگر اجبار فعل کنترلی ناقص "متقاعد کرد" بر رخداد عمل در بند متممی التزامی است؛ با این تفاوت که در کنترل ناقص، زمان رخداد بند متممی، علاوه بر اینکه همانند کنترلی کامل با زمان رخداد بند پایه یکسان است، می‌تواند از تأخر زمانی نسبت به بند پایه نیز برخوردار باشد؛ یعنی زمان رخداد بند پیرو التزامی در مثال فوق، در ارجاع و مطابقه کامل با بند پایه دارای زمان گذشته است و در ارجاع و مطابقه متوسط به بند پایه می‌تواند تاخر یا تباین زمانی داشته باشد. بدین ترتیب از مثال (۴) می‌توان معنی "دیروز رضا علی را متقاعد کرد" [(که) امروز به کتابخانه بروند] را دریافت کرد. بدین ترتیب کاربرد قید زمان "امروز" در بند پیرو آنها که بیانگر تاخر زمانی نسبت به بند پایه است، موجب بدساختی جمله‌ی فوق نشده، و دلیلی بر تمایز افعال کنترلی ناقص از کامل است. بنابراین در کنترلی ناقص زبان فارسی، از نظر معنایی، زمان رخداد عمل بند متممی التزامی به دلیل امکان تأخر زمانی نسبت به بند پایه، ارجاع متوسط دارد. در اینصورت هسته تصریف بند متممی کنترلی ناقص دارای، مشخصه‌های زمان [-T]، مطابقه [-Agr] و در نتیجه ویژگی ارجاعی [-R]، با درجه کمتری از کنترل کامل است؛ بطوریکه در مطابقه و ارجاع متوسط با زمان رخداد در هسته تصریف بند پایه قرار دارد، یعنی زمان واقعی بند متممی علاوه بر فعل التزامی آن در مطابقه متوسط با زمان بند پایه قرار می‌گیرد؛ در نتیجه دارای زمان بند پایه یا تأخر زمانی نسبت به زمان بند پایه می‌شود، به عبارت دیگر زمان وابسته است. بدین علت بند متممی التزامی کنترلی ناقص را از نظر نحوی یا زمانداری، بند زماندار ضعیف یا بی‌زمان متوسط می‌دانیم که فاعل آن ضمیرانتزاعی با مرجعی واحد (علی) یا گسسته (رضا و علی) و یا مرجع جزئی (علی و شخص دیگر) است و یا ضمیرناملفوظ pro است که می‌تواند بصورت ضمیر آشکار(آنها) نیز نمود داشته باشد بدینسان در پیوستار کنترلی زبان فارسی به ترتیب زمان رخداد، مطابقه و ارجاع متوسط بند متممی کنترلی ناقص را بصورت $[-Agr]_{-}$ ، $[-T]_{mid}$ ، $[-R]_{mid}$ زمانداری و فاعل آنرا با اختصار $[-finite]_{mid}$ و PRO_{mid} نشان می‌دهیم.

کنترلی ضعیف

۵. (دیروز) محمد امیدوار بود [(که) (دیروز)/ امروز/ فردا استاد را ملاقات می‌کند/ بکند].

در مثال (۵) فعل بند پایه "امیدوار بود" از نوع افعال تمنایی و کنترلی غیراجباری است، از نظر معنایی کنترلی ضعیفی بر رخداد و زمان عمل در بند متممی خود دارند، یعنی فعل کنترلی ضعیف می‌تواند سبب رخداد کنشی در بند پیرو بشود و خلاف نیز امکانپذیر است. بطوریکه از جمله "(دیروز) محمد امیدوار بود [(که) استاد را ملاقات می‌کند/ بکند]"، این معنی که محمد

ممکن بود یا ممکن است که همان دیروز یا فردای آنروز یعنی امروز استاد را ملاقات کند، استنباط می‌شود؛ و این بیانگر کنترل غیراجباری فعل کنترلی ضعیف "امیدوار بود" بر رخداد عمل در بند متممی است؛ در اینصورت زمان معنایی بند پیرو با وجه التزامی، ارجاع و مطابقه به بند پایه دارد مانند مثال فوق که همانند بند پایه، زمان رخداد بند متممی گذشته است. همچنین رخداد عمل بند پیرو نسبت به بند پایه می‌تواند تاخر زمانی داشته باشد، بطوریکه کاربرد قید زمان "امروز" در بند پیرو امکانپذیر است، و یا برخلاف بند پایه زمان رخداد عمل بند متممی می‌تواند دلالت بر زمان آینده کند. بدین ترتیب علاوه بر قید زمان گذشته، کاربرد قید زمان حال "امروز" و قید زمان آینده "فردا" در بند پیرو موجب بدساختی ساخت کنترلی ضعیف غیراجباری نمی‌شوند. در ساخت کنترلی ضعیف زبان فارسی، علاوه بر اینکه زمان رخداد عمل بند متممی می‌تواند با زمان رخداد بند پایه یکسان باشد، وابستگی اجباری به زمان بند پایه ندارد بدین ترتیب زمان آن می‌تواند مستقل یا متفاوت از زمان بند پایه باشد. یعنی زمان-مستقل است، در نتیجه فعل بند متممی از تصریف کامل یعنی زمان گذشته، حال و آینده برخوردار است. و این دلیلی بر تمایز افعال کنترلی ضعیف از کنترلی ناقص و کامل است. بدین ترتیب هسته تصریف بند متممی کنترلی ضعیف دارای، مشخصه‌های زمان [+T]، مطابقه [+Agr] و در نتیجه ویژگی ارجاعی [+R] است. علامت مثبت هر یک از مشخصه‌های فوق دلیلی بر ارجاع نداشتن زمان رخداد و مطابقه بند متممی به زمان رخداد بند پایه است؛ با این تفاوت که در کنترلی ضعیف این مشخصه‌ها تا حد کمی از ارجاع زمانی و مطابقه با هسته تصریف بند پایه برخوردارند. بنابراین در کنترل غیراجباری یا ضعیف، به دلیل اینکه رخداد عمل بند متممی التزامی یا اجباری تحت کنترل غیراجباری فعل کنترلی ضعیف است، بند متممی از نظر معنایی یا زمان رخداد عمل، زمان-مستقل، و از نظر نحوی یا زمانداری، بند زماندار متوسط یا بی‌زمان ضعیف است. فاعل بند متممی التزامی آن، در صورت داشتن مرجع واحد در بند پایه می‌تواند ضمیرانتزاعی PRO و در صورت نداشتن مرجع واحد، ضمیرناملفوظ pro و یا ضمیر با نمود آشکار داشته باشد. اگر بند متممی آن وجه اخباری داشته باشد فاعل آن می‌تواند گروه اسمی آشکار باشد. بدینسان در پیوستار کنترلی زبان فارسی به ترتیب زمان رخداد، مطابقه و ویژگی ارجاع بند متممی کنترلی ضعیف را بصورت $[+T]_{mid}$ ، $Ag_{[+R]mid}$ و $[+R]_{mid}^T$ ، زمانداری و فاعل آنرا با اختصار $[+finite]_{mid}$ و PRO_{low} نشان می‌دهیم.

غیرکنترلی شخصی

۶. الف. (دیروز) امید گفت [(که) (دیروز) / امروز / فردا به دانشگاه می‌رود].

در مثال (۶) فعل بند پایه "گفت" در معنای "گزارش داد یا خبر داد" از نوع افعال گزارشی و غیرکنترلی شخصی است، که از لحاظ معنایی هیچ گونه اجبار و کنترلی در مفهوم آن بر رخداد کنشی در بند متممی ندارد. وجه بند متممی اخباری یا غیرالتزامی است. بطوریکه از جمله (دیروز) امید گفت [(که) (دیروز) / امروز / فردا] به دانشگاه می‌رود، معانی "و امید یا شخصی دیگر ممکن است دیروز به دانشگاه رفته باشد"، "یا فردای آنروز یعنی امروز و یا آینده به دانشگاه می‌رود"، استنباط می‌شود. در اینصورت زمان معنایی یا زمان خداد بند متمم نیازی به وابستگی، ارجاع و مطابقه با بند پایه ندارد، یعنی بطورکلی زمان آن مستقل از بند پایه است. به همین علت کاربرد قیود زمانی مختلف "دیروز، امروز، فردا" در بند پیرو نسبت به بند پایه موجب بد ساختی جمله‌های فوق نمی‌شود و بند متممی می‌تواند دارای زمان رخداد متفاوت از بند پایه یعنی گذشته، حال و آینده باشد. بدین ترتیب از نظر معنایی، رخداد عمل بند پیرو در مثال فوق "به دانشگاه می‌رود" می‌تواند در زمان گذشته، حال و آینده صورت بگیرد. بدین ترتیب فعل بند متممی از تصریف کامل یعنی زمان گذشته، حال و آینده برخوردار است. در اینصورت هسته تصریف بند متممی غیرکنترلی شخصی، دارای، مشخصه‌های زمان [+T]، مطابقه [+Agr] و در نتیجه ویژگی ارجاعی [+R] است. علامت مثبت هریک از مشخصه‌های فوق در این ساخت همانند کنترلی ضعیف دلیلی بر ارجاع نداشتن زمان رخداد و مطابقه بند متممی به زمان رخداد در هسته تصریف بند پایه است؛ با این تفاوت که در ساخت غیرکنترلی شخصی فعل بند پایه هیچ کنترلی بر رخداد و زمان بند متممی ندارد و وجه بند متممی بطورکامل غیرالتزامی است. در نتیجه مشخصه‌های فوق هیچ ارجاعی به بند پایه ندارند و بطورکامل مستقل از ارجاع زمانی و مطابقه به بند پایه هستند. بدین ترتیب، وجه غیرالتزامی بند پیرو و عدم وابستگی زمانی به بند پایه از دلایل تمایز افعال غیرکنترلی شخصی از کنترلی ضعیف، ناقص و کامل است. بنابراین بند متممی ساخت غیر کنترلی شخصی، از نظر معنایی بطورکامل زمان-مستقل و از نظر نحوی یا زمانداری، زماندار کامل است. فاعل بند متممی اخباری آن نیز می‌تواند به قرینه حذف شود؛ در آن صورت ضمیر ناملفوظ pro است، می‌تواند بصورت ضمیر نمود آشکار داشته باشد، و یا فاعل آن می‌تواند گروه اسمی آشکار باشد. بدینسان در پیوستار کنترلی زبان فارسی به ترتیب مشخصه زمان رخداد، مطابقه و ویژگی ارجاع

شدت کنترل محمول بند پایه بر زمانداری و ... (فروزنده زردشتی و دیگران) ۲۱

بند متممی غیرکنترلی شخصی را بصورت $[+T]_{high}$ ، $[+Agr_{+R}]_{high}$ و $[+R]_{high}^T$ زمانداری و فاعل آنرا با اختصار $[+finite]_{high}$ و pro_{high} نشان می‌دهیم.

۳.۴ ارجاع زمانی و تباین زمانی در وجه التزامی

در ساخت‌های کنترلی زبان فارسی، وجه التزامی، رفتاری شبیه وجه مصدری دارد. مشخصه‌ی زمان در بند متممی التزامی، به لحاظ معنایی یعنی زمان رخداد عمل، وابسته به رخداد فعل بند پایه است؛ از نظر نحوی نیز میزان زمانداری بند متممی التزامی به بند پایه، بستگی به شدت کنترل فعل بند پایه دارد. بدین ترتیب بند متممی التزامی در کنترل اجباری کامل، از نظر معنایی زمان-ارجاعی است یعنی زمان رخداد جمله متمم تابع و همانند زمان رخداد جمله پایه است؛ در نتیجه از نظر نحوی نیز بی‌زمان است، مانند:

۷. رضا مجبور شد که تمام شب را بیدار بماند.

در این مثال اگرچه زمان بند پایه گذشته و زمان بند پیرو حال است، ولی به لحاظ زمانداری یک توالی زمانی میان دو بند پایه و پیرو برقرار است که هر دو اتفاق را متعلق به گذشته می‌داند. به گونه‌ای که با آمدن قید زمان گذشته در بند پایه (جمله الف) وقوع قیده‌های زمان حال و آینده برای بند پیرو منجر به غیردستوری شدن ساخت می‌شود. بدین ترتیب آمدن قید زمان حال یا آینده در بند پایه (جمله ب) وقوع قید گذشته را در بند پیرو منتفی می‌کند.

الف. دیروز رضا مجبور شد که دیروز / امروز / فردا تمام شب بیدار بماند.

(رخداد بند پایه و پیرو هر دو گذشته است)

ب. امروز / فردا رضا مجبور است که امروز / فردا / دیروز تمام شب بیدار بماند.

(رخداد بند پایه حال/آینده، بند پیرو حال/آینده است)

ج. فردا رضا مجبور خواهد بود که فردا / امروز / دیروز تمام شب بیدار بماند.

(رخداد بند پایه و پیرو هر دو آینده است)

و در کنترل اجباری ناقص، ضمن اینکه رخداد عمل بند متممی التزامی تحت کنترل فعل کنترلی ناقص است، از لحاظ معنایی زمان-وابسته است یعنی علاوه بر اینکه زمان رخداد بند متممی آن همانند کنترلی کامل با زمان رخداد بند پایه یکسان است، می‌تواند از تأخر زمانی

نسبت به بند پایه نیز برخوردار باشد؛ در نتیجه از نظر نحوی بی‌زمان متوسط یا زماندار ضعیف محسوب می‌شود، مانند:

۸ الف. (دیروز) رضا علی را متقاعد کرد که (دیروز) / امروز / فردا به کتابخانه برود.

(زمان رخداد بند پایه گذشته است و بند پیرومی تواند گذشته/حال/آینده باشد)

ب. (امروز) رضا علی را متقاعد می‌کند که (امروز) / فردا به کتابخانه برود

(رخداد بند پایه حال، بند پیرو حال/آینده است)

ج. (فردا) رضا علی را متقاعد خواهد کرد که (امروز / فردا) به کتابخانه برود

(رخداد بند پایه و پیرو هر دو آینده است)

در کنترل غیراجباری یا ضعیف، به دلیل اینکه رخداد عمل بند متممی التزامی یا اخباری، تحت کنترل غیراجباری فعل کترلی ضعیف است، از نظر معنایی زمان رخداد بند پیرو مستقل از بند پایه یا زمان-مستقل محسوب می‌شود؛ یعنی علاوه بر اینکه زمان رخداد بند متممی می‌تواند با زمان رخداد بند پایه یکسان باشد، وابستگی زمانی به بند پایه ندارد؛ در نتیجه از نظر نحوی زماندار است، مانند:

۹ الف. (دیروز) محمد امیدوار بود که (دیروز) استاد را ملاقات کند.

(رخداد بند پایه و پیرو هر دو گذشته است)

ب. (امروز) محمد امیدوار است که (امروز / فردا) استاد را ملاقات کند.

(رخداد بند پایه حال، بند پیرو حال/آینده است)

ج.؟؟ (فردا) محمد امیدوار خواهد بود که (امروز / فردا) استاد را ملاقات کند.

(رخداد بند پایه و پیرو هر دو آینده است)

با توجه به توضیحات بالا و تحلیل نمونه‌ها و در ارتباط با دسته بندی محمول‌های بند پایه از نظر شدت کنترل در بافت بی‌نشان، می‌توان به این جمع‌بندی رسید که افعال بندپایه از نظر شدت کنترل به سه دسته تقسیم می‌شوند:

۱. کنترل اجباری: کنترل اجباری خود به دو دسته تقسیم می‌شود:

الف: کنترل کامل (شدید) که افعال زیر را شامل می‌شود:

شدت کنترل محمول بند پایه بر زمانداری و ... (فروزنده زردشتی و دیگران) ۲۳

- افعال استلزام و افعال سببی، مانند: دستور دادن، دستور گرفتن، گفتن (درمعنای دستوردادن)، مجبور کردن، مجبور بودن، قول گرفتن، قول دادن، ضمانت گرفتن، ضمانت دادن، تعهد گرفتن، تعهد دادن، قسم دادن، قسم خوردن، حق داشتن، قادرساختن، وادار کردن، جلوگیری کردن، ممانعت کردن، مانع شدن، اعلام کردن، شرط بستن، سوگندخوردن

- افعال نمودی، مانند: شروع کردن، تمام کردن، ادامه دادن

- افعال وجهی و توانایی، مانند: امکان، احتمال و قادر بودن، توانستن، شدن، باید، شاید، لابد، خواستن، ممکن بودن، یاد گرفتن، درس دادن، موفق شدن، تلاش کردن.

- افعال تجویزی، مانند: باید، از یاد بردن، بخاطر آوردن، یادآوری کردن، وظیفه داشتن

ب: کنترل ناقص (متوسط) که افعال زیر را شامل می‌شود:

- افعال قصدی، مانند: متقاعد کردن، تصمیم گرفتن، سعی کردن، در نظر داشتن، قصد داشتن، تهدید کردن، اجازه دادن، توصیه کردن

- افعال پویایی، مانند: تشویق کردن، ترغیب کردن، نصیحت کردن، دعوت کردن، کمک کردن،

- افعال استفهامی، مانند: تقاضا کردن، پرسیدن، درخواست کردن، سفارش کردن

۲. کنترل غیر اجباری که کنترلی ضعیف را شامل می‌شود و شامل افعال زیر است:

- افعال قضیه‌ای، مانند: فکر کردن، باور کردن، معتقد بودن، ادعا کردن، گمان کردن، موافق بودن، مطمئن شدن

- افعال تمنایی یا واقعیت نما، مانند: دوست داشتن، تنفرداشتن، رد کردن، نپذیرفتن، امید داشتن، انتظار داشتن، خواستن (در معنای آرزو کردن)، خواهش کردن، ترجیح دادن

۳. غیر کنترلی شخصی که کنترلی صفر را شامل می‌شود و شامل افعال گزارشی می‌شود، مانند: نقل کردن، روایت کردن، گفتن، گزارش دادن، خبر دادن.

اما در زبان فارسی در ارتباط با پیوستارشدت کنترل افعال بند پایه برارجاع زمان رخداد عمل، زمانداری، فاعل، مشخصه ارجاعی، مطابقه بند متممی می‌توان به این جمع‌بندی در شکل زیر رسید:

انواع کنترل	اجباری		غیر اجباری	غیر کنترلی
	کامل (شدید)	ناقص (متوسط)	ضعیف	شخصی
زمان رخداد مدرج $[T]_g$	زمان - ارجاعی $[-T]_{high}$	زمان - وابسته $[+T]_{low}$	زمان - مستقل $[+T]_{mid}$	زمان - مستقل $[+T]_{high}$
مطابقه مدرج $[Agr]_g$	$-Agr_{[-R]_{high}}$ / $-Agr_{[+R]_{zero}}$	$-Agr_{[-R]_{mid}}$ / $-Agr_{[+R]_{low}}$	$+Agr_{[-R]_{low}}$ / $+Agr_{[+R]_{mid}}$	$+Agr_{[-R]_{zero}}$ / $+Agr_{[+R]_{high}}$
مشخصه ارجاعی مدرج زمان $[R]_g^T$	زمان ارجاعی کامل / زمان مستقل صفر $[-R]_{high}^T$ / $[+R]_{zero}^T$	زمان ارجاعی متوسط / زمان مستقل ضعیف $[-R]_{mid}^T$ / $[+R]_{low}^T$	زمان ارجاعی ضعیف / ارجاع مستقل متوسط $[-R]_{low}^T$ / $[+R]_{mid}^T$	زمان ارجاعی صفر / ارجاع مستقل کامل $[-R]_{zero}^T$ / $[+R]_{high}^T$
زمانداری مدرج در زبان فارسی	$[-finite]_{high}$ / $[+finite]_{zero}$	$[-finite]_{mid}$ / $[+finite]_{low}$	$[-finite]_{low}$ / $[+finite]_{mid}$	$[-finite]_{zero}$ / $[+finite]_{high}$
وجه / فاعل بند متممی PRO_g	التزامی / ضمیر انتزاعی PRO_{high}	التزامی / ضمیر انتزاعی، ضمیر ناملفوظ PRO_{mid}	التزامی و اجباری / ضمیر انتزاعی، ضمیر ناملفوظ و گروه اسمی آشکار PRO_{low}	اجباری و غیرالتزامی / ضمیر ناملفوظ و گروه اسمی آشکار pro_{high}

شکل ۲. پیوستارشدت کنترل فعل بند پایه بر مشخصه زمان، مطابقه، ارجاعی، زمانداری و فاعل بند متممی در زبان فارسی

۵. نتیجه‌گیری

در این مقاله بر طبق نظریه لاند (۲۰۰۶) و گیون (۱۹۸۰)، وضعیت و درجه زمانداری بند متممی ساخت‌های کنترلی زبان فارسی از طریق سومین ویژگی نحوی افعال کنترلی یعنی تاثیر تعبیر معنایی محمول بند پایه در شدت کنترل آن بر میزان وابستگی زمانی بند پیرو به بند پایه، را در بافت بی‌نشان بررسی کرده، سپس چگونگی درجه بی‌زمانی بند متمم را با در نظر گرفتن درجه‌ی ویژگی ارجاعی و تحقق رخداد عمل و ارجاع فاعل بند متممی به بند پایه، مورد ارزیابی قرار داده‌ایم. نتایج نشان می‌دهد که بررسی ساخت‌های کنترلی با تلفیق نظریه کنترلی

شدت کنترل محمول بند پایه بر زمانداری و ... (فروزنده زردشتی و دیگران) ۲۵

مطابقت لاند و پیوستار کنترلی گیون در زبان فارسی قابل تعمیم است. در این راستا نتایج عبارتند از:

- در ساخت‌های کنترلی کامل، ناقص و ضعیف زبان فارسی، مشخصه‌ی زمان در بند متممی التزامی، به لحاظ معنایی وابسته به فعل بند پایه است یعنی زمان رخداد عمل بند متمم التزامی منطبق بر بند پایه در نظر گرفته می‌شود یعنی زمانی یکسان با زمان رخداد بند پایه دارد. بدین ترتیب وجه التزامی، رفتاری شبیه وجه مصدری دارد و از نظر نحوی نیز بی‌زمان است.

- میزان زمانداری بند متممی التزامی، بستگی به شدت کنترل فعل بند پایه و وابستگی معنایی زمان رخداد بند متممی به بند پایه دارد. بند متممی التزامی در کنترل اجباری کامل، از نظر معنایی زمان-ارجاعی است یعنی زمان رخداد جمله متمم تابع و همانند زمان رخداد جمله پایه است. در نتیجه از نظر نحوی نیز بی‌زمان است.

- در ساخت کنترلی کامل، رخداد عمل در بند متممی التزامی، ارجاع کامل $[-R]_{high}^T$ به بند پایه دارد یعنی تحت کنترل فعل کنترلی شدید است؛ و از نظر زمانی نیز زمان-ارجاعی است یعنی زمان رخداد ارجاع کامل $[-T]_{high}$ به زمان رخداد بند پایه دارد و با آن همزمان است. همچنین بند متممی التزامی کنترلی شدید از نظر نحوی بطور کامل بی‌زمان $[-finite]_{high}$ است. بنابراین فاعل بند متممی ضمیر انتزاعی PRO با مرجع واحد در بند پایه است.

- در ساخت کنترلی ناقص، رخداد عمل در بند متممی، ارجاع متوسط $[-R]_{mid}^T$ به بند پایه دارد یعنی تحت کنترل فعل کنترلی ناقص است؛ و از نظر زمانی، نیز زمان-وابسته است یعنی زمان رخداد ارجاع متوسط $[-T]_{mid}$ به زمان رخداد بند پایه دارد به عبارت دیگر زمان رخداد عمل بند متممی علاوه بر اینکه همانند کنترلی کامل میتواند با بند پایه یکسان باشد، از تاخر زمانی نسبت به بند پایه برخوردار است. بنابراین بند متممی التزامی کنترلی متوسط یا ناقص در زبان فارسی از نظر نحوی زماندار ضعیف یا بی‌زمان متوسط $[-finite]_{mid}$ در نظر گرفته می‌شود. همچنین فاعل بند متممی آن ضمیر انتزاعی با مرجع واحد، گسسته، متغیر و جزئی در بند پایه است و در صورت نمود آشکار، ضمیر ناملفوظ pro است.

- در ساخت کنترلی ضعیف، رخداد عمل در بند متممی، هنگامی که بند متممی التزامی باشد، تحت کنترل فعل کنترلی ضعیف در بند پایه است؛ از نظر زمانی به زمان رخداد بند پایه ارجاع دارد و با آن همزمان است. بطور کلی بند متممی کنترلی ضعیف دارای وجه اخباری است، رخداد عمل در بند متممی اخباری معمولاً ارجاع مستقل $[+R]_{mid}^T$ است و وابستگی به بند پایه ندارد، یعنی تحت کنترل فعل کنترلی ضعیف نیست؛ از نظر زمان معنایی، معمولاً زمان-مستقل $(+T)_{high}$ است یعنی زمان رخداد بند متممی می‌تواند در زمان حال، گذشته و یا آینده باشد و با زمان رخداد عمل در بند پایه یکسان و یا متفاوت باشد. در این صورت بند متممی کنترلی ضعیف، از نظر نحوی نیز زماندار متوسط $[+finite]_{mid}$ محسوب می‌شود. فاعل بند متممی التزامی، ضمیر انتزاعی PRO با مرجع واحد در بند پایه است و فاعل بند متممی اخباری آن ضمیر ناملفوظ pro یا گروه اسمی آشکار است.

- در ساخت غیرکنترلی شخصی، رخداد عمل در بند متممی، بطورکامل ارجاعی به بند پایه ندارد یعنی مستقل از ارجاع است به عبارت دیگر ارجاع مستقل $[+R]_{high}^T$ است. بدین مفهوم که فعل بند پایه از نظر معنایی، کنترلی بر رخداد عمل بند متممی ندارد. همچنین در این ساخت، رخداد عمل بند متممی از نظر زمان معنایی، بطور کامل زمان-مستقل $(+T)_{high}$ است. یعنی زمان رخداد بند متممی ارجاعی به زمان رخداد بند پایه ندارد و می‌تواند متفاوت از بند پایه باشد و دلالت بر زمان حال، گذشته و یا آینده کند. در اینصورت بند متممی غیرشخصی دارای وجهی غیرالتزامی و معمولاً وجه اخباری است، زمان رخداد بند متممی با زمان نحوی آن بر هم همپوشانی دارد و بنابراین بطورکامل زماندار $[+finite]_{high}$ است. همچنین فاعل بند متممی اخباری آن ضمیر ناملفوظ pro یا گروه اسمی آشکار است.

- در زبان فارسی افعال کنترلی کامل و ناقص بند متممی با وجه التزامی می‌پذیرند که همانند وجه مصدری عمل می‌کند. افعال کنترلی ضعیف، بیشتر بند متممی با وجه اخباری می‌پذیرند تا التزامی. افعال غیرکنترلی شخصی، بند متممی دارای وجه اخباری یا غیرالتزامی می‌پذیرند.

- بند متممی ساخت‌های کنترلی زبان فارسی، دارای فاعل انتزاعی مدرج است. بطوریکه با کاهش شدت کنترل بند پایه بر بند متممی از ضمیر انتزاعی تا ویژگی ضمیر ناملفوظ

شدت کنترل محمول بند پایه بر زمانداری و ... (فروزنده زردشتی و دیگران) ۲۷

برخوردار می‌شود تا جاییکه در ساخت غیرکنترلی این ویژگی به حداکثر خود می‌رسد و ضمیر انتزاعی PRO تبدیل به ضمیر ناملفوظ pro و یا گروه اسمی آشکار می‌شود.

- بطورکلی شدت کنترل افعال بند پایه از عوامل تاثیرگذار بر زمانداری و وابستگی زمان یا میزان وابستگی و ارجاع زمان رخداد بند متممی نسبت به بند پایه در ساخت‌های کنترلی زبان فارسی است. بطوریکه از کنترلی کامل، ناقص، ضعیف تا غیرکنترلی، به ترتیب از بی‌زمانی کامل و زمان-ارجاعی به سمت زماندار ضعیف و زمان-وابسته، زماندار متوسط و زمان-مستقل تا زماندار کامل و زمان-مستقل کامل متغیر است. بنابراین زمانداری و زمان رخداد بند متممی در زبان فارسی مدرج است؛ یعنی بصورت یک پیوستار عمل می‌کند و شامل کنترل اجباری کامل و ناقص، کنترل غیراجباری ضعیف و غیرکنترلی است.

پی‌نوشت‌ها

۱. مقوله زمانداری از لحاظ نحوی به حوزه‌ی بند دلالت می‌کند بصورت ساخت واژی نمود می‌یابد.
۲. مشخصه‌ی زمان از نظر معنایی بر رخداد گفتار دلالت می‌کند.
۳. زمان-ارجاعی یعنی زمان وقوع رخداد عمل در بند متممی ارجاع کامل به زمان وقوع رخداد عمل در بند پایه دارد و تابع زمان رخداد بند پایه است.
۴. زمان-وابسته یعنی زمان رخداد جمله‌ی متمم ارجاع متوسط به زمان وقوع رخداد عمل در بند پایه دارد و می‌تواند تابع زمان رخداد بند پایه باشد و یا نسبت به زمان وقوع فعل جمله‌ی پایه تأخر یا تباین زمانی داشته باشد.
۵. زمان-مستقل یعنی زمان رخداد جمله‌ی متمم ارجاع و وابستگی به زمان وقوع رخداد عمل در بند پایه ندارد و دارای تصریف زمانی کامل (گذشته، حال، آینده)، مستقل و متفاوت از زمان بند پایه است.
۶. برای نمایش مدرج بودن ویژگی‌های دستوری زمان [T]، مطابقه [Agr]، زمانداری [finite]، ضمیر انتزاعی PRO، ضمیر ناملفوظ pro و ویژگی ارجاعی [R] از عبارتهای high, mid, low استفاده شده است.

کتاب‌نامه

باطنی، محمدرضا، (۱۳۹۱)، توصیف ساختمان دستوری زبان فارسی بر بنیاد یک نظریه عمومی زبان، تهران: انتشارات امیر کبیر.

- پیروز، محمدرضا، (۱۳۹۵)، "حالت نحوی ضمیر مستتر"، *زبان پژوهی*، سال هشتم، شماره ۱۸، تهران: دانشگاه الزهراء (س)، ص ۱-۲۳.
- دبیرمقدم، محمد، (۱۳۹۶)، *زبان شناسی نظری: پیدایش و تکوین دستور زایشی، ویرایش سوم*. تهران: انتشارات سمت.
- متولیان، رضوان، (۱۳۹۰)، "خودایستایی و مقوله‌ی تهی در ساخت کنترلی اجباری در زبان فارسی"، *پژوهش‌های زبان‌شناسی*، دوره‌ی سوم، شماره‌ی دوم، ص ۸۵-۱۰۲.
- متولیان، رضوان، (۱۳۹۱)، "کنترل ناقص در زبان فارسی"، *پژوهش‌های زبان‌شناسی*، سال چهارم، شماره دوم، ص ۸۲-۶۷.
- متولیان، رضوان، (۱۳۹۴)، "توزیع ضمیر مستتر در ساخت کنترل اجباری زبان فارسی"، *جست‌های زبانی*، ش، (پیاپی ۲۲)، ص ۲۵۳-۶۸۰.
- مشکوه‌الدینی، مهدی، (۱۳۸۵)، "گروه مصدری و ویژگی‌های ساختی و کارکردی آن در جمله"، *دستور (ویژنه‌نامه فرهنگستان)*، شماره ۲، ص ۸۶-۸۷.
- معین‌زاده، احمد و ابوالفضل مصفا جهری، (۱۳۸۸)، "ضمیر انتزاعی PRO در فارسی: سازه‌ای ممکن"، *گوش‌های خراسان*، شماره‌ی ۱، ص ۲۳-۴۶.
- نعمت‌زاده، شهین، (۱۳۷۳)، *پژوهشی در علم شناخت و پردازش نحوی در زبان فارسی*، رساله‌ی دکتری، رشته زبان‌شناسی، دانشگاه تهران.

- Adger, David. 2007. "Three domains of finiteness: a Minimalist perspective". Published in: Irina Nikolaeva (ed.), *Finiteness: Theoretical and Empirical Foundations*, 23-58. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199213733.001.0001>
- Alikhouei, M., Modaresi, B. and Monshizadeh, M. (2018). "The Position Of Gerund in Persian", *SAGE Journals: Language and Literature*, vol 24(4), 300-316. DOI: 10.1177/096384801663580
- Batani, M. (2012). *Description of the Grammatical Structure of the Persian Language based on a General Theory of Language*. Tehran: Amirkabir. <https://amirkabirpub.ir> [in Persian]
- Borer, H.(1989). *Anaphoric AGR*, In Osvaldo Jaeggli and Kenneth J. Safir (eds.), *The Null Subject parameter*, 69- 109. Dordrecht: K luwer Academic publishers. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-009-2540-3_3.
- Carnie, A.(2012). *Modern Syntax*, Printed in the united kingdom at the university Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511780738>
- Dabirmoghadam, M. (2017). *Theoretical Linguistics: Origin and Development of Generative Grammar*, Third Edition. Tehran: Samt. <https://samt.ac.ir/fa/book/1257/> [in Persian]
- Darzi, A. (1993). " Rasing in Persian". In the Proceedings of *Tenth Eastern States Conference on Linguistics*, 81-92. <https://scholar.google.com/citations>

- Darzi, A. (2008). *On The VP Analysis Of Persian Finite Control Constructions*, Linguistic Inquiry, Volume 39, 103-116. https://www.researchgate.net/publication/249563064_On_the_vP_Analysis_of_Persian_Finite_Control_Constructions
- Givón, T. (1980). *The Binding Hierarchy and the Typology of Complements*. Studies in Language 4. 333-377. https://www.researchgate.net/publication/263748144_The_Binding_Hierarchy_and_the_Typology_of_Complements.
- Ghomeshi, J. (2001). "Control and Thematic Agreement", *Canadian Journal of Linguistics*, 46:9-40. <https://www.cambridge.org/core/journals/canadian-journal-of-linguistics>.
- Hornstein, N. (1992). *Secondary Prediction in Russian and proper Government of PRO*, In control and grammar (eds.) by: R. Larson, S. Itaridou, U. Lahiri & . Higginbotham. PP. 1-50. Dordrecht: Kluwer. <https://d-nb.info/1054690146/34>
- Karimi, S. (2005). *A Minimalist Approach to Scrambling Evidence from Persian*, The Hague: Mouton.(78-99) DOI:10.1515/9783110199796
- Karimi, S. (2008). "Raising and Control in Persian", In Simin Karimi, Vida Samiiian, and Donald Stilo (eds.), *Aspects of Iranian Linguistics*, 177-208. NewCastle upon Thyne: *Cambridge Scholars*. <https://www.diva-portal.org/get/FULLTEXT01.PDF>.
- Landau, Idan. (2000). *Elements of Control: Structure and Meaning in Infinitival Constructions*. Dordrecht: Kluwe, 1-203. DOI:10.1007/978-94-011-3943-4
- Landau, Idan. (2004). *The scale of finiteness and the calculus of control*, Natural Language and Linguistic Theory 22L811-877. DOI:10.1007/s11049-004-4265-5
- Landau, Idan. (2006). *Severing the Distribution of PRO from Case*. Syntax9, 153-170. DOI:10.1111/j.1467-9612.2006.00087.x
- Martin, R. (2001). *Null Case and the Distribution of PRO*, Linguistic Inquiry, 32:141-166. <https://doi.org/10.1162/002438901554612>.
- Martin, R. (2004). *On Subordination and Distribution Of PRO*, Dissertation directed by: Professor Juan Uriagereka Department of Linguistics. https://www.academia.edu/3374939/On_subordination_and_the_distribution_of_PRO
- Meshkatodini, M. (2015). " The infinitive phrase and its structural and functional features in the sentence", *ATU PRESS*, NO. 2, 86-87. <https://ensani.ir/fa/article/314807> [in Persian]
- Moeinzadeh, A. & Mosafa Jahromi, A. (2009). "On the existence of PRO in Persian", *Linguistics and Khorasan Dialects*, 1(1). 23-49. https://jldk.um.ac.ir/issue_3298_3300.html [in Persian]
- Motavalian, R. (2011). "Finiteness and PRO in Persian Language Obligatory Control", *Linguistics Researches*, 2(3), 85-102. <http://uijs.ui.ac.ir/grl> [in Persian]
- Motavalian, R. (2012). "Finiteness and PRO in Persian Language Obligatory Control", *Linguistics Researches*, 2(4), 67-82. <http://uijs.ui.ac.ir/grl> [in Persian]
- Motavallian Naeini R. (2015). "Distribution of PRO in Persian OC Constructions", *Language Related Research* . 6 (1): 253-280. <http://lrr@modares.ac.ir> [in Persian]

- Nematzadeh, Sh. (1994). *A Research in Cognitive Science and Syntactic Processing in Persian Language*, Ph.D dissertation in Tehran University. <https://literature.ut.ac.ir/linguistics>. [in Persian]
- Pirooz, M. (2016). "The Case of PRO", *Journal of Language Research (Zabanpazhuhi)* VOL. 10, NO. 18, 1-23. <https://doi.org/10.22051/jlr.2016.2279>. [in Persian]
- Rizzi, L. (1997). *The fine structure of the left periphery*, In L. Hageman(eds.), *Elements of grammar: Handbook of Generative Syntax*, 281-337. Dordrecht: Kluwer. DOI:10.1007/978-94-011-5420-8_7.
- Sedigi, A. (2001), *Quirky Subjects: Do They Exist in Persian?* M.A. Dissertation, University of Ottawa. <http://dx.doi.org/10.20381/ruor-11113>